

ծծմբակը՝ լուծելու համար կը տաքընեն, և հետը կիր կամ երկաթ կը խառնեն, որպէս զի ծծումբը կրին կամ երկաթին հետ խառնուի, և սնդիկը բոլորովին մաքրուի: Վմանապէս եթէ մետաղաց ծծմբուտներու մէջ թթուածին ալ գտնուի, այն ժամանակը քիչ մը ածուխ ալ կը նետեն մէջը՝ որպէս զի թթուածինը ածուխի հետ միանալով ցնդի, մետաղն ալ մաքուր ըլլայ:

Ծծումբը երկրիս վրայ շատ տարածուած է, մանաւանդ վառած կամ մարած հրաբուխ լեռանց կողմերը շատ կը գտնուի. բնաւ օտար մարմնոց հետ բաղկացեալ չէ, այլ ի բնէ միանալ է, և հողի, կաւի կամ հերձաքարի հետ խառն է:

Ծծումբը զրտելու համար կերպ կերպ եղանակներ կան, բայց մեր զրած եղանակը հասարակօրէն շատ տեղ կը գործածուի, և այս է: Ծծումբին մետաղը կ'աւնետ կը փշրես, հողէ կամ կապարէ մեծ թորանոցի մէջ կը դնես և քիչ քիչ հետ զհետէ կը տաքընես. հողը կը հալի, ծծումբը կը ցնդի, և խողովակներով կուգայ կապարեայ սենեկի մը մէջ. այն սենեկէն ուրիշ սենեկի մը մէջ կ'անցնի, այսպէս չորս կամ հինգ սենեակ կայ որ իրարու հետ կապարէ խողովակով կը հաղորդին. երբոր ցնդած ծծումբը վերջին սենեկին մէջ կը հասնի, այն սենեկին յատակը ծուռ և վարի դին ծակ ըլլալով՝ ծծումբը կը թափի, և այն ծակէն դուրս կը վազէ թնդանօթի պէս: Եթէ ծծումբին հանքը հարուստ ըլլայ, մէկ թորումը հերիք է. այլ եթէ չըլլայ, երկու թորում ալ կարող ես ընել:

Ծծումբը հարկաւոր մետաղներու կարգը կրնայ սեպուիլ, վասն զի իւր առաջին օգուտը վառօդագործութեան մէջ գործածուիլն է. յետոյ վերջիշեալ երկու տեսակ թթուն շինելու կը գործածեն. բնալուծութեան մէջ ալ շատ բանի օգտակար է:

1 Sulfure de mercure.

ԲՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Վ անիլէս:

ՎԱՆԻԼԻԱՆ աղնիւ համեմներէն մէկն է, թէպէտ և շատը չեն գիտեր ասոր ինչ բոյս ըլլալը: Վանիլիայի բոյսը Վերիկային մէջտեղունաբը հասարակածին տակը կը բուսնի. բայց այրեցած դօտին տակ ընկած ամէն երկրներն ալ իրեն չեն յարմարիր. աւելի ծովեզերեայ տեղունաբ, ուր որ ծովուն երեսէն անոյշ հովեր կը փչեն, ու զետերուն քովերը կը բուսնի, աղէկ առաջ գալուն համար ալ պէտք է որ բոլորովին անտառներով պաշտպանուած ըլլայ:

Վանիլիան ծլելուն պէս՝ զէպ ի իրեն մօտ եղած ծառը կ'երկրնայ ու իր ճկուն ճիւղերովն ու ծիլերովը՝ անոր պլլուելով ինչուան ծառին ծայրը կը հասնի քիչ ատենի մէջ, ու կանաչ դմբէթ մը կը ձևանայ: Վանիլիային գլխաւոր ցօղունները կանաչ են՝ մէկ մասի հաստութեամբ, մէջն ալ խրժային կպչուն հիւթ մը ունի. աս ցօղունները ծունկ ծունկ են՝ եղէգի պէս. ամէն մէկ ծունկին տեղէն մէյմէկ տերև ու ծիլ կ'եղէ. աս տերևները որչափ քիչ ըլլան՝ այնչափ խոշոր կ'ըլլան՝ երկայնութիւննին ինը տասը բլթաչափ, իսկ լայնութիւննին իրեք չորս: Զներնին երկայն հաւերթաձև է, ծայրերնին սուր, գոյներնին աղուոր կանաչ, կակուղ ու ողորկ ու զէպ ի երկայնքը ջղեր ունին. և որովհետեւ վրայի երեսնին գոգաւոր է, անոր համար ջրհորգանի՝ կը նմանին: Կիւրերը որթին ծիլերուն կը նմանին, որ տերևներէն կարճ կ'ըլլան ու անոնց հակառակ կողմէն բուսած, այսինքն տերևները ճիւղերուն ան կողմը չեն բուսնիր՝ որ կողմէն որ ծիլերով ծառերուն վրայ կը պլլուի, հապա անոնց հակառակ կողմէն:

Վանիլիային ծաղկները իր շխտակ

Ճիւղերուն վրայէն կը բուսնին . աս ծաղկընէրը խոշոր ու աղուոր են , ներսուանց ճերմակ , իսկ դրսուանց դեղին կանաչ , և ողկուզաձև կը կախուին , բայց ամենեւին հոտ չունին . մայիս ամսուն մէջ կը բայուին : Ստուղը եօթը ութը բթաչափ երկայն է . իսկ հաստութիւնը ճիւղթ մատի չափ է քիչ մը ծուռ աղեղնաձև . կակուղ միւս մը ունի ու քանի որ հասուննայ՝ կը սենայ , ու ետքը երկու կը ճղքուի . մէջն ալ խել մը մանր մանր կուտեր կան սև ու անհոտ : Եւ մէկ բոյսը յիսունի չափ պտուղ կը բերէ :

Երբնիրենը որչափ որ պարզ բոյս մը կ'երեւնայ վանիլիան , այնչափ ալ աւելի անտառներուն զարդ կ'ըլլայ . վառն զի ծառերուն մերկ բուններուն վրայ պրլուելով՝ ան ծառերը մէկմէկու հետ կը կապէ : Երբոր իրեն յարմար հող գտնէ , առանց մասնաւոր խնամքի կարօտ ըլլալու առաջ կուգայ . բայց պտուղը պահելու համար շատ հոգ պէտք է : Եւ ինչպէս թափաք տասուերկուքական պրտուղ կ'առնեն ու կ'օթին կողմէն դերձանի մը վրայ կ'անցընեն , յետոյ ջուրը եփ կը հանեն ու զանոնք մէջը կը խօթեն որ շուտ մը կը ճերմակին . յետոյ կը հանեն՝ դերձանին երկու ծայրէն կը կախեն քանի մը ժամ արևուն մէջ : Երկրորդ օրը փետուրով մը վրան եղ կը քսեն որ կամաց կամաց չորնայ , չանայ ու միշտ կակուղ մնայ . և որպէս զի պտուղը երկու չափնուի՝ եղի մէջ թաթխած բամբակով կը պատեն : Վրանի որ չորցընելու համար կը թողուն , պտղին ծայրէն կաշուն ու առատ հիւթ մը կը վազէ . երբոր բոլոր կը վազէ աս խժային հիւթը , պտղին ձևը կը փոխուի կը բարակնայ , կը սենայ , ու կակղութիւնը պահելով կը չորնայ . ան ատեն կ'առնեն ապիկած ամանի մէջ կը դնեն որ թարմ մնայ . երբեմն երբեմն կը բանան ու կը նային որ եղը խիստ շատ չըլլայ , որպէս զի աղէկ հոտը չկորսուի :

Եւ յախելու վանիլիային աղէկ տեսակը մութ կարմիր կ'ըլլայ , առաձգական

և մոտ ու հոտը քիչ . ամանը բանալու որ ըլլաս՝ սև թանձր ու խժային հիւթով մը լեցուած կ'ըլլայ . ան հեղանիւթին վրայ ալ ամենամանր սև հուն տերով ծածկած կ'ըլլայ , անանկ սաստիկ ու անոյշ հոտ մը ունի որ մարդս անով կը զինովնայ :

Վանիլիան շատ տեսակ բաներու մէջ կը գործածուի , ինչպէս շաքարեղէններու ու դեղերու մէջ . աւելի օգտակար է տկար ստամոքս ունեցողներուն ու որոնց որ արեան շրջանը դանդաղ է . ըսել է թէ ջրոտ ուժով ու տաքարիւն պատանիները պէտք չէ գործածեն :

Սուրբ Դոմինիկոս կղզւոյն մէջ , Վայեննայի , Վարաքի ու Կարթագինէի ծովեղերքը ու Վանամայի պարանոցը շատ կը գտնուի . զարմանք է որ նոյն տեսակ երկիրներ գաղթական գընացողները վանիլիայի բոյսը չեն մշակեր նաև իրենց երկրին մէջ , թէպէտ և խիստ քիչ հոգ կ'ուզէ . ճիւղ մը որ տաշտաթաղ ընելով տնկես , երրորդ տարուրնէն կը սկսի պտուղ տալ՝ ինչուան քառասուն տարի :

Երկրորդ և Երրորդ Եւ չորս Եւ հինգ Եւ վեց Եւ յստիկ :

ԻՄԱՍՏՈՒՆ առանց գործոյ .

Ալեոր առանց կարգի .

Երկրորդ և Երրորդ Եւ չորս Եւ հինգ Եւ վեց Եւ յստիկ :

Տօլմաթլորն առանց ողորմութեան .

Կին առանց զգուշութեան .

Իշխան առանց առաքինութեան .

Քրիստոնէայ կռուող .

Աղքատն՝ հպարտ .

Արքայն անիրաւ .

Եպիսկոպոս ագէտ .

Ժողովուրդն անիրաւ .

Եւ վերջին , Աղք մի առանց պատգամի :

ՈՍԿԻՓՈՐԻԿ